

ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУШЫЛАРҒА САЛЫҚ САЛУ

Сағындық Жалғас Сағатұлы
Ю(к)-301

ЖЕР ҚОЙНАУЫН

ПАЙДАЛАНУШЫЛАР – ҚАЗАҚСТАН

РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУМАҒЫНДА,

МҰНАЙ ОПЕРАЦИЯЛАРЫН ҚОСА

АЛҒАНДА, ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУ

ЖӨНІНДЕГІ ОПЕРАЦИЯЛАРДЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢ

АКТИЛЕРІНЕ СӘЙКЕС ЖҮЗЕГЕ

АСЫРАТЫН ЖЕКЕ ЖӘНЕ ЗАҢДЫ ТҰЛҒА.

ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУШЫЛАР МЫНАДАЙ САЛЫҚТАРЫ МЕН АРНАЙЫ ТӨЛЕМДЕРДІ ТӨЛЕЙДІ:

- 1) үстеме пайда салығын;**
- 2) жер қойнауын пайдаланушылардың арнайы төлемдерін:**
 - а) бонустар (қол қойылатын және коммерциялық табу);**
 - ә) роялтиді;**
 - б) өнімді бөлу бойынша Қазақстан Республикасының үлесі;**
 - в) қызметін өнімді бөлу туралы келісім-шарт бойынша жүзеге асыратын жер қойнауын пайдаланушының қосымша төлемін есептеу мен төлеу тәртібі белгіленеді.**

ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУШЫЛАРҒА САЛЫҚ САЛУ ЕКІ ҮЛГІГЕ БӨЛІНЕДІ:

1) *бірінші үлгі* - өнімді бөлу бойынша Қазақстан Республикасының үлесін қоспағанда, жер қойнауын пайдаланушының Салық кодексінде көзделген салық пен басқа да міндетті төлемдерді төлеуін көздейді;

2) *екінші үлгі* - жер қойнауын пайдаланушының өнімді бөлу бойынша Қазақстан Республикасының үлесін төлеуін (беруін), сондай-ақ Салық кодексінде көзделген салық пен басқа да міндетті төлемдердің барлық түрлерін төлеуін көздейді, оларға:
экспортталатын шикі мұнайға салынатын рента салығы;
газ конденсатын қоса алғанда, шикі мұнайға салынатын акциз;
үстеме пайда салығы;
жер салығы;
мүлік салығы қосылмайды.

Салық сараптамасы - құзыретті орган жасаған өнімді бөлу туралы келісім-шарт жобасына, оған толықтырулар мен өзгерістерге талдау жасау мен баға беруді қамтитын, салық салу шарттарын анықтау, оның ішінде Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жер қойнауын пайдаланушылардың арнаулы төлемдері мен салығын белгілеу мақсатында өткізілетін міндетті сараптама.

Жер қойнауын пайдалану барлаумен және өндірумен байланысы жоқ жер асты құрылыстарын салу және пайдалану жолымен жүзеге асырылатын кезде жер асты құрылыстарын салу кезінде жер қойнауынан алынатын пайдалы қазбалардың көлемі, сондай-ақ мұндай құрылыстардың жер қойнауында алатын көлемі **салық салу объектісі** болып табылады.

Айқындалатын пайдалы қазбалардың құны роялтиді есептеу үшін **салық базасы** болып алады.

- *Бонус және оның түрлері*
- Бонустар жер қойнауын пайдаланушының тіркелген төлемдері болып табылады.
- Жер қойнауын пайдаланушы жер қойнауын пайдалануды жүргізудің жеке жағдайларын негізге ала отырып, бонустардың мынадай түрлерін төлейді:
 - 1) қол қойылатын;
 - 2) коммерциялық табу бонусы.

▣ *I. Қол қойылатын бонус*

- ▣ Қол қойылатын бонус жер қойнауын пайдаланушының келісім-шарт жасалатын аумақта жер қойнауын пайдалану жөніндегі қызметті жүзеге асыру құқығы үшін біржолғы тіркелген төлемі болып табылады.
- ▣ Қол қойылатын бонустың бастапқы мөлшерлерін пайдалы қазбалар көлемі мен кен орнының экономикалық құндылығы ескерілген есеп негізінде Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейді. Қол қойылатын бонустың түпкілікті мөлшерін жер қойнауын пайдалануға құқық алуға өткізілген инвестициялық бағдарламалар конкурсының нәтижелері бойынша комиссия белгілейді және ол жер қойнауын пайдалану үшін берілетін кен орындарының (келісім-шарт аумақтардың) экономикалық құндылығы есепке алынып, келісім-шартта бекітіледі, бірақ бастапқы мөлшерлерден төмен болмауы керек. Қол қойылатын бонус келісім-шарт күшіне енген күннен бастап күнтізбелік отыз күннен кешіктірілмей бюджетке төленеді. Жер қойнауын пайдаланушы қол қойылатын бонус бойынша декларацияны тіркелген жері бойынша салық органына төлеу мерзімі басталған айдан кейінгі айдың 15-іне дейін

- ▣ *II. Коммерциялық табу бонусы*
- ▣ *Коммерциялық табу - келісім-шарт аумағы шегінде ашылған, өндіру үшін экономикалық жағынан тиімді пайдалы қазбалардың белгілі бір түрінің запастары.*
- ▣ *Коммерциялық табу бонусы келісім-шарт аумағындағы әрбір коммерциялық табу үшін, оның ішінде кен орындарына қосымша барлау жүргізу барысында, бастапқы анықталған алынатын қорды арттыруға жеткізетін пайдалы қазбалардың табылғаны үшін төленеді. Пайдалы қазбалардың кен орындарына оларды кейіннен өндіруді көздемейтін барлау жүргізуге жасалған келісім-шарттар бойынша коммерциялық табу бонусы төленбейді.*

Коммерциялық табу бонусының мөлшері - салық салу объектісі, есептеу базасы мен ставка негізге алына отырып белгіленеді.

Коммерциялық табу бонусының мөлшерін есептеу үшін:

1) кен орнынан алынатын пайдалы қазбалар қорының уәкілетті мемлекеттік орган бекіткен осы мақсаттағы көлемі салық салу объектісі болып табылады;

2) алынатын пайдалы қазбалар қорының бекітілген көлемінің құны төлемді есептеу базасы болып табылады. Алынатын қордың құны осы пайдалы қазбаның төлем жүзеге асырылған күнгі Халықаралық (Лондон) биржада белгіленген биржалық баға бойынша есептеледі. Пайдалы қазбаларға биржалық баға белгілебеген жағдайда шығарылатын қордың құны құзіретті орган бекіткен жұмыс бағдарламасында көрсетілген өндіруге жұмсалатын жоспарлы шығындардың жоспарлы рентабелділік мөлшеріне түзетілген сомасынан айқындалады;

3) коммерциялық табу бонусы есептеу базасының 0,1 пайызы ставкасы бойынша бөлінеді.

Коммерциялық табу бонусын уәкілеттік берілген мемлекеттік орган кен орнындағы пайдалы қазбалар қорының шығарылатын көлемін бекіткен күннен бастап 90 күннен кешіктірілмей төленеді.

Коммерциялық табу бонусы жөніндегі декларацияны жер қойнауын пайдаланушы тіркелген жері бойынша салық органына төлеу мерзімі басталған айдан кейінгі айдың 15-іне дейін табыс етеді.

- ▣ *Роялти және оны есептеу тәртібі*
- ▣ Жер қойнауын пайдаланушы роялтиді Қазақстан Республикасының аумағында өндірілетін пайдалы қазбалардың әр түрі бойынша, оның сатып алушыларға өткізілгеніне (тиеп жөнелтілгеніне) немесе өз қажетіне пайдаланылғанына қарамастан, жеке төлейді.
- ▣ Жер қойнауын пайдалану барлаумен және өндірумен байланысы жоқ жер асты құрылыстарын салу және пайдалану жолымен жүзеге асырылатын кезде жер қойнауын пайдаланушы роялтиді жер асты құрылыстарын салу кезінде жер қойнауынан алынатын пайдалы қазбалардың көлемі үшін, сондай-ақ мұндай құрылыстардың жер қойнауында алатын көлемі үшін төлейді.

- Жер қойнауын пайдалануға жасалған келісім-шартта белгіленген роялти, төменде көзделген жағдайларды қоспағанда, ақшалай нысанда төленеді.
- Келісім-шарт бойынша қызметті жүзеге асыру барысында роялтиді ақшалай төлеу нысаны Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімімен құзыретті органмен қосымша келісімде белгіленген тәртіппен заттай нысанмен ауыстырылуы мүмкін.
- Техногендік минералды құралымдардан пайдалы қазбалар алуды қоса алғанда, пайдалы қазбалар өндіруді жүзеге асыратын жер қойнауын пайдаланушылар, есепті кезеңде олардың өткізілген-өткізілмегеніне қарамастан, сондай-ақ барлаумен және өндірумен байланысы жоқ жер асты құрылыстарын салуға және пайдалануға жер қойнауын пайдалану құқығы бар тұлғалар роялти төлеушілер болып табылады.

■ *Роялтиді төлеу тәртібі*

- *Роялти мөлшері* салық салу объектісі, есептеу базасы мен ставка негізге алына отырып айқындалады.
- Пайдалы қазбалардың өндіріліп алынған көлемі немесе нақты өндірілген пайдалы қазбалардан алынған алғашқы тауарлы өнімнің көлемі *салық салу объектісі* болып табылады.

ПАЙДАЛЫ ҚАЗБАЛАРДЫҢ ӨНДІРІЛІП АЛЫНҒАН КӨЛЕМІ НЕМЕСЕ НАҚТЫ ӨНДІРІЛГЕН ПАЙДАЛЫ ҚАЗБАЛАРДАН АЛЫНҒАН АЛҒАШҚЫ ТАУАРЛЫ ӨНІМНІҢ КӨЛЕМІ САЛЫҚ САЛУ ОБЪЕКТІСІ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ.

1) пайдалы қазбалардың өзі:

мұнай, табиғи газ және газ конденсаты;
көмір және жанғыш тақтатастар;
тауарлы кендер;
жер асты сулары, оның ішінде бастапқы өңдеуден өткен сулар;
слюда, керіш, құрылыс материалдары өндірісіне арналған шикізат;
металлургияға арналған кен емес шикізат;
металдар;

2) қымбат бағалы металдар, құмда, кенде, концентратта болатын

3) қара, түсті, сирек кездесетін және радиоактивті металдардың, кен-химия шикізатының концентраттары;

4) қымбат бағалы тастар, бастапқы өңдеуден өткен жарқырауық тас және пьезооптикалық шикізат;

5) басқа пайдалы қазбалар бойынша - бастапқы өңдеуден өткен минералдық шикізат алғашқы тауарлы өнім болуы мүмкін.

- Роялтиді:
- 1) жеке тұлғалар өзінің жеке меншік құқығындағы жер учаскелерінде өндіретін жерасты сулары бойынша, осы сулар сыртқа сатылмайтын және кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру кезінде өндіріс пен технологиялық қажеттерге жұмсалмаған жағдайда;
- 2) жерасты суларын өзінің шаруашылық қажеттері үшін өндіруді жүзеге асыратын мемлекеттік мекемелер;
- 3) жер қойнауын пайдаланушылар ілеспе өндірілген жерасты суларын жер қабатының қысымын қалпында ұстау үшін кері айдағанда төлемейді.
- Пайдалы қазбалардың барлық түрлері бойынша роялти салық кезеңінен кейінгі айдың 15-інен кешіктірілмей төленеді.
- Төменде көзделген жағдайларды қоспағанда, *күнтізбелік ай* роялти төлеу жөніндегі *салық кезеңі* болып табылады.
- Егер алдыңғы тоқсандағы роялти бойынша орташа айлық төлемдер 1000 айлық есептік көрсеткіштен кем болса, онда *салық кезеңі* - *тоқсан* болып табылады.
- Жер қойнауын пайдаланушы роялти жөніндегі декларацияны тіркелген жеріндегі салық органына салық кезеңінен кейінгі айдың 10-ынан кешіктірмей табыс етеді.

Үстеме пайда салығы

Өнімді бөлу туралы келісім-шарттар, кең таралған пайдалы қазбалар мен жерасты суларын өндіруге, сондай-ақ барлау мен өндіруге байланысты емес жерасты құрылыстарын салуға және пайдалануға жасалған келісім-шарттар бойынша қызметті жүзеге асыратындарды қоспағанда, жер қойнауын пайдаланушылар осы келісім-шарттар пайдалы қазбалардың басқа түрлерін өндіруді көздемеген жағдайда, үстеме пайдаға салық төлеушілер бола алады.

Жер қойнауын пайдаланушының жинақталған табыстардың жинақталған шығыстарға қатынасы 1,2-ден жоғары болған салық кезеңіндегі әрбір жекелеген келісім-шарт бойынша таза табысының бір бөлігі **үстеме табысқа салық салу объектісі** болып табылады.

Жер қойнауын пайдаланушының салық кезеңіндегі әрбір жекелеген келісім-шарт бойынша таза табысының салық кезеңінің аяғына шегерімдер сомасының 20 пайызынан асатын бөлігі **салық базасы** болып саналады.

Осында **таза табыс** салық салынатын табыс және корпорациялық табыс салығы, сондай-ақ резидент еместің тұрақты мекемесінің таза табысына салынатын салық арасындағы айырма ретінде айқындалады.

Салық базасы Қазақстандық кадрларды оқытуға іс жүзінде жұмсалған шығындардың және тіркелген активтер өсімінің сомасына түзетіледі, бірақ ол салық базасының он пайызынан аспайды.